

Migrace

Lenka Pavelková

Migrace je téma, které je s lidstvem spjata odjakživa – a jako takové je důležité a přirozeně spadá do výuky. Zároveň je to téma, o kterém se často hovoří emotivně a bez opory ve faktech. Mapový list kombinuje různý typ informací a pracuje s absolutními i relativními čísly, jejichž rozlišování je zásadní nejen u tohoto tématu.

Migrace je obecně (např. podle OSN) definována jako přesun jedné či více osob z jednoho místa na druhé. Podle směru tohoto přesunu mluvíme o imigraci (přesun k nám) a o emigraci (přesun od nás). Migrace je tedy vždy zároveň emigrací a imigrací a migrant je vždy zároveň imigrant i emigrant. **Migrační saldo** je rozdíl mezi počtem přistěhovalých (imigrantů) a vystěhovalých (emigrantů). V mapovém listu je v případě Evropy znázorněna **hrubá míra migračního salda**, což je migrační saldo na 1 000 obyvatel. Dalším jevem zachyceným v mapovém listu jsou přijaté a odeslané remitence. **Remitence** jsou peníze či zboží, které migranti posílají svým rodinám, ale také školám, církvím a dalším organizacím v zemi původu. **Migrační proudy**, zachycené v kruhovém grafu, jsou pak pohyby obyvatel – jelikož jde o dynamický údaj (počet lidí, kteří se v daném časovém období přesunuli z jednoho místa na druhé), je mnohem těžší je nějakým způsobem měřit a vůbec zachytit.

Stejně jako u jiných dat, i v případě migrace **může být obtížná srovnatelnost dat**, jelikož jednotlivé státy mohou využívat jiné definice jednotlivých kategorií (což vyplývá i z odlišné legislativy). Dále je u statistických zdrojů nutné vždy myslet na to, že jde o oficiální údaje – například o oficiální registry obyvatel, které nezachycují fyzickou přítomnost lidí na daném místě, ale to, kde jsou lidé (v tomto případě migranti) zaregistrovaní. Oficiální data tak například obvykle špatně zachycují sezónní migraci, která nevyžaduje změnu bydliště.

V mapě zachycující migraci v Evropě jsou zachycené následující údaje:

Kartogram zobrazující hrubou míru migračního salda v letech 2014-2018. Hrubá míra migračního salda byla nejprve vypočítána pro jednotlivé roky v období od roku 2014 do roku 2018. Následně byl z těchto hodnot vypočítán průměr. Díky zahrnutí více let můžeme sledovat dlouhodobý trend spíše než krátkodobé výkyvy v jednotlivých letech – na ty je konkrétně migrace poměrně dost citlivá (vzhledem k závislosti na mnoha politických, ekonomických a dalších faktorech). V případě dostupnosti dat pouze za některé roky byl průměr vypočítán pouze za ty roky, pro které byla data dostupná.

Remitence jsou v kartodiagramu zachycené v amerických dolarech a data jsou z roku 2018. Kartodiagram zachycuje remitence přijaté v daném státě a remitence z daného státu odeslané. Číslem je pak zachycen podíl remitencí (přijatých i odeslaných) na hrubém domácím produktu (HDP) daného státu – tedy důležitost remitencí ve vztahu k ekonomice daného státu. Díky tomu je například vidět, že Francie přijímá i odesílá značný objem remitencí, podíl na ekonomice tohoto hospodářsky vyspělého státu je ale malý. Naopak menší objem remitencí má pro jiné státy větší ekonomický dopad (například Moldavsko).

Mapa týkající se Česka zachycuje dva údaje o počtu imigrantů, tedy obyvatel s povoleným pobytem (včetně azylu), kteří mají jiné než české občanství. Jeden je založen na absolutním počtu imigrantů v jednotlivých okresech – ten je znázorněn tečkami, kdy každá tečka reprezentuje 1 000 imigrantů v daném okrese. Kartogram pak zachycuje

podíl imigrantů na celkovém počtu obyvatel. Kombinace těchto dvou údajů poskytuje komplexní obrázek o rozmístění imigrantů na území Česka.

Kruhový graf zachycuje migrační proudy ve světě a je založen na datech poskytovaných OSN. Metodika tvorby tohoto grafu vychází ze článku Abel a Sander (2014) a jejím základem je porovnání počtu imigrantů v jednotlivých státech, resp. regionech, mezi dvěma body v čase. V případě tohoto mapového listu jsou to roky 2015 a 2017. Porovnání dvou bodů v čase samozřejmě není dokonalou metodou, jelikož nebere v úvahu jiné důvody změny počtu imigrantů – například zisk občanství, úmrtí, ale i narození dětí bez občanství příslušného státu. Zároveň graf nezachycuje migranty, které OSN nepřihradilo k žádné zemi původu – to se může stát například u osob bez občanství (v roce 2015 bylo takto z dat vyřazeno necelých 11 milionů migrantů, tj. 4,4 % všech mezinárodních migrantů). Graf tedy není možné vnímat jako zobrazení přesných čísel, ale jako zachycení nejvýznamnějších trendů migrace ve světě, které zpravidla v čase přetrvávají a mění se spíše pomalu. Zachyceny jsou migrační proudy zahrnující více než 80 000 osob. Rozdělení regionů v grafu vychází z dělení OSN – ve většině případů je toto rozřazení intuitivní, existují zde ale některé potenciálně problematické věci. Příkladem může být Rusko, které OSN řadí do východní Evropy, kde ale leží jen malá část tohoto rozlehlého státu (stejně problematické by ale bylo i zařazení Ruska do Asie). Regiony jižní Afrika a Oceánie pak nejsou v grafu zachyceny, protože byly všechny migrační proudy z/do těchto regionů menší než 80 tisíc.

Podle OSN bylo v roce 2019 na světě 272 milionů mezinárodních migrantů, to je zhruba 3,5 % světové populace (Migration Data Portal). Počet mezinárodních migrantů se v posledních letech zvyšuje, to je ale dáno zejména celkovým nárůstem počtu lidí na Zemi – podíl migrantů na celkovém počtu obyvatel světa roste jen málo (graf 2). Znamená to, že tendence lidí migrovat je zhruba stejná (IOM 2019).

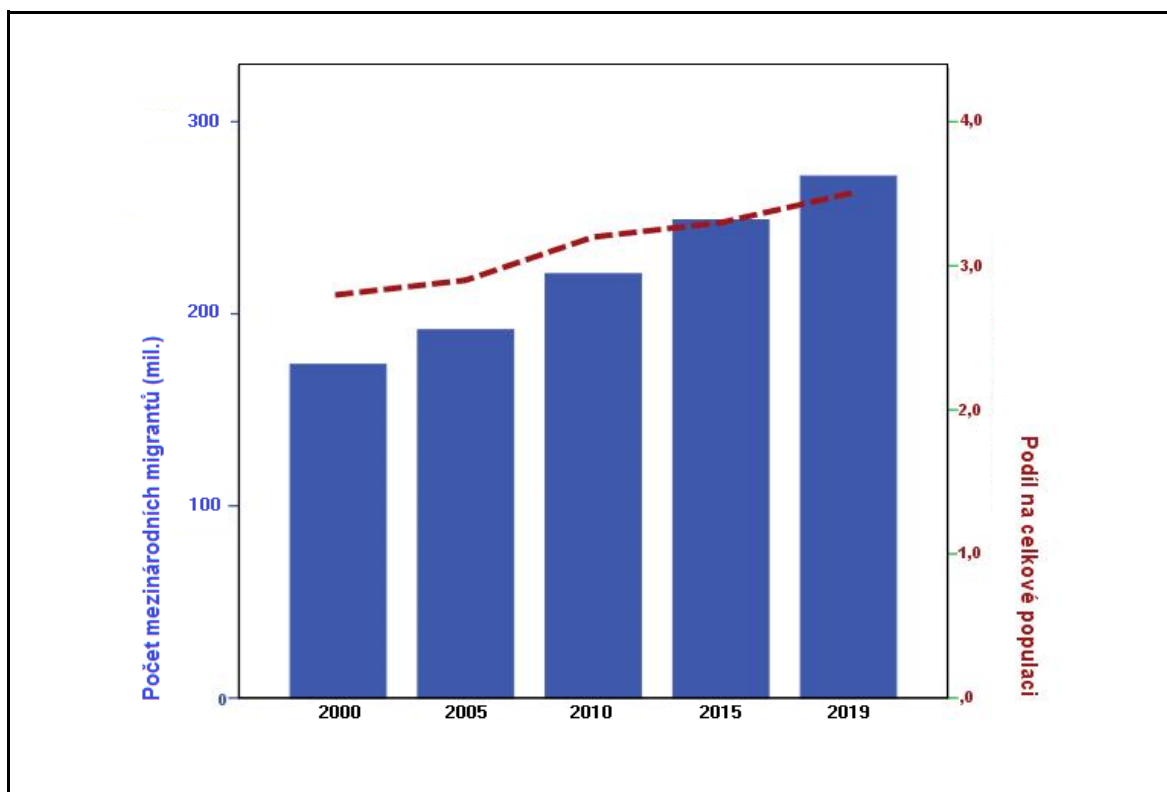
Jsou samozřejmě regiony a státy, kde převládá emigrace, a jiné, kde převládá imigrace. Je také mnoho států, které jsou cílem migrace a zároveň odsud lidé odcházejí – příkladem může být Polsko.

Vzhledem k tomu, že lidé migrují zpravidla proto, aby zlepšili své životní podmínky, nejvíce lidí odchází ze zemí chudých a ze zemí, kde hrozí nebezpečí například v podobě ozbrojeného konfliktu. **Cílem ovšem ve většině případů nejsou země nejbohatší, nestabilnější či nejbezpečnější, ale země, které jsou geograficky (i kulturně) blízké a poskytují lepší životní podmínky než země původu.** To je vidět i v kruhovém grafu, který zachycuje nejvýznamnější migrační proudy. Zdaleka tedy neplatí, že všichni migranti migrují do Evropy a Severní Ameriky. Naopak jsou výrazné migrační proudy v rámci jednotlivých regionů – v grafu vyniká zejména migrační proud v rámci západní Asie a východní Afriky či mezi blízkými regiony jižní a západní Asie. Je také nutné podotknout, že migrační proudy jsou ovlivněny také právními aspekty, tedy tím, jak snadné či obtížné je se do určitých států dostat, nicméně vliv těchto opatření není absolutní – naopak mnohé výzkumy ukazují, že restriktivní imigrační politika sama o sobě imigraci nezastaví.

Evropa

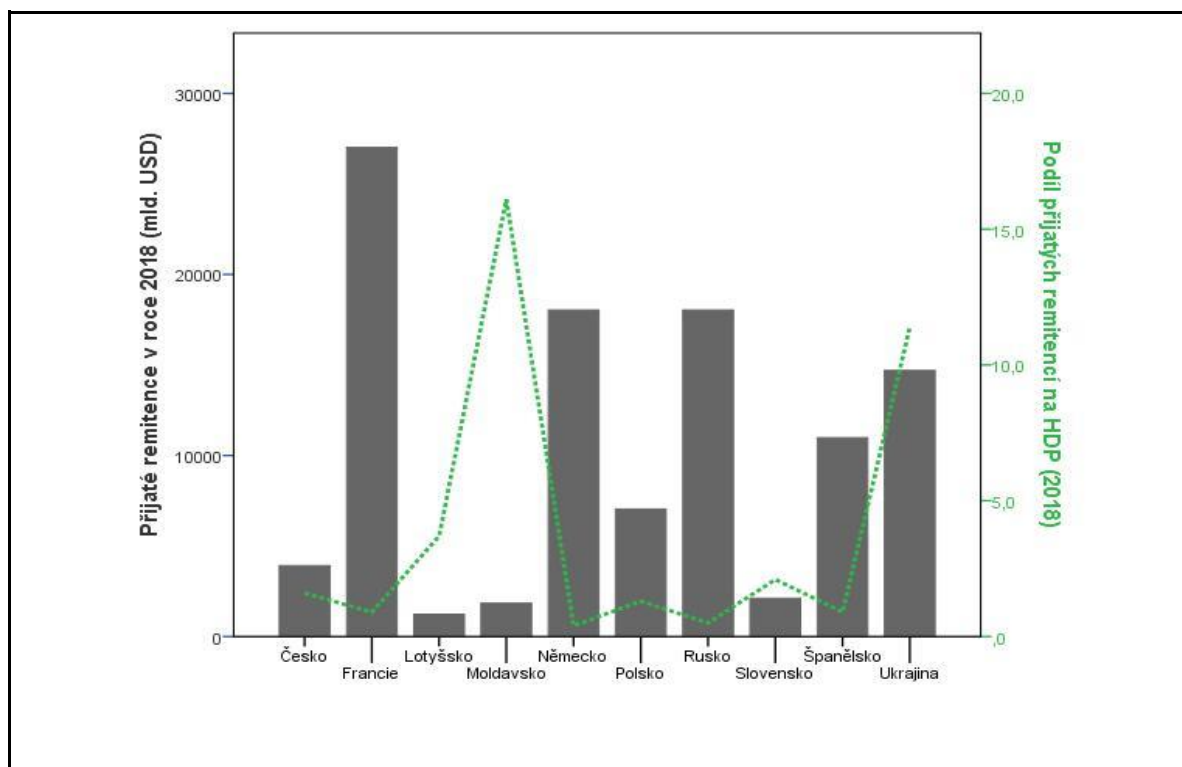
Jako celek je Evropa spíše kontinentem imigračním, nicméně, jak nám ukazuje mapový list, situace není ve všech zemích stejná – zejména ve východní Evropě najdeme státy, pro které je velkým problémem emigrace. Objem remitencí a zejména jejich význam pro ekonomiku jednotlivých států se také značně liší (viz graf 3). Kartodiagram v mapovém listu zachycuje remittance přijaté i odeslané – z každého státu totiž nějaký objem remitencí odchází, ale také do něj přichází. V případě Polska je například objem

Graf 2: Mezinárodní migranti ve světě v letech 2000 až 2019

Zdroj: Světová banka, OSN, IOM

Graf 3: Přijaté remittance vybraných států - absolutní hodnota a podíl na HDP státu (2018)

Zdroj: Světová banka

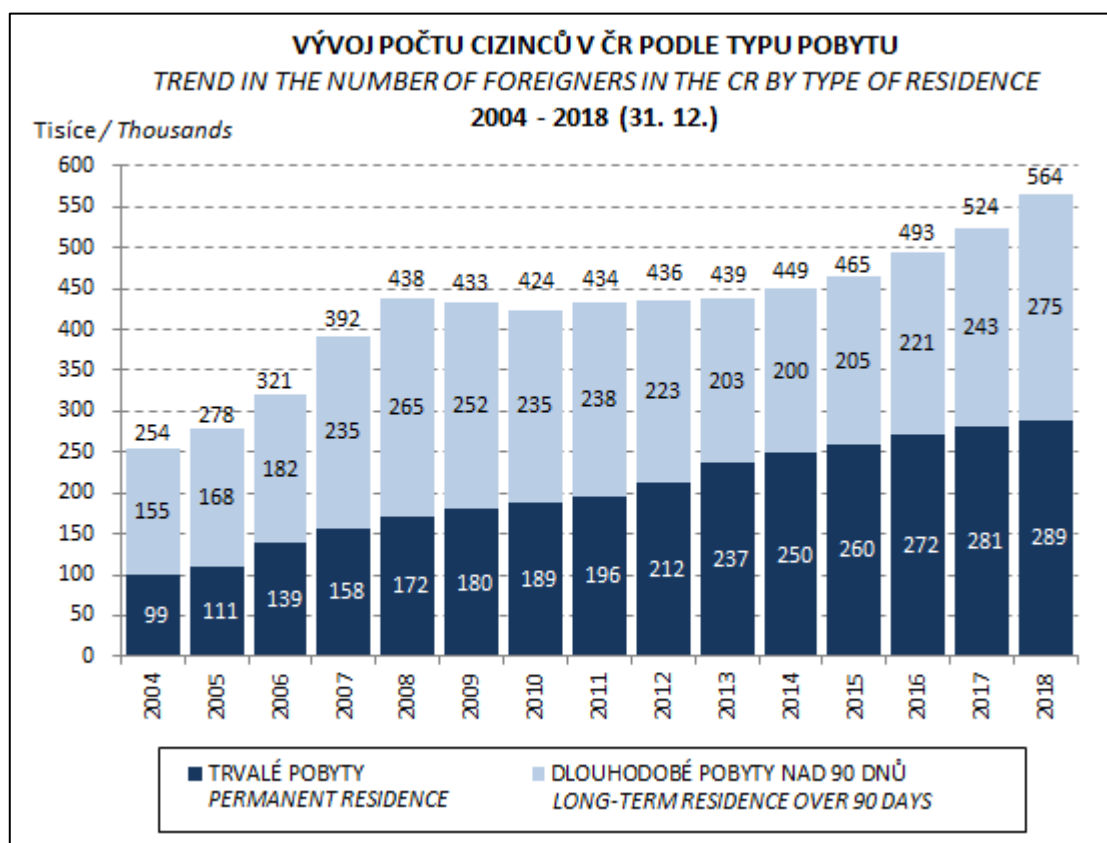
přijatých remitencí téměř totožný s objemem remitencí odeslaných. To je dáno migrační situací Polska, kdy velké množství Poláků žije v zahraničí a posílá peníze domů, ale zároveň se zvyšuje počet imigrantů v Polsku, zejména občanů Ukrajiny, kteří naopak posílají peníze svým rodinám na Ukrajině. Ukrajina je pak klasickým případem státu, který přijímá velký objem remitencí – podobné je to například v Moldavsku. Pro tyto země, a zejména pro jednotlivce a rodiny v těchto zemích, je příjem remitencí klíčovým zdrojem příjmů.

Česko

Česko se během posledních třiceti let postupně změnilo ze země emigrační na zemi imigrační. Důvodem je především relativní ekonomická a politická stabilita, ale také členství země v Evropské unii, která je určitým symbolem této stability a je ve světě známá (jistě více než malé Česko). **Přestože u nás v současnosti převládá imigrace, neznamená to, že čeští občané nemigrují do zahraničí. Odhaduje se, že v současnosti žije v zahraničí téměř milion lidí s českým občanstvím, potomků Čechů se ale odhaduje až 2,5 milionu** (odhady Ministerstva zahraničních věcí), nejvíce jich je v USA, Kanadě, Rakousku, Velké Británii a Německu (Krupička 2014).

Vývoj počtu imigrantů v Česku od vstupu země do EU je zachycen v následujícím grafu (ČSÚ). Viditelné je zpomalení nárůstu počtu imigrantů v období hospodářské krize po roce 2008 a naopak zrychlení od roku 2016. To je dáno vysokou poptávkou po pracovní síle.

Graf 4: Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu

Pozn.: Český statistický úřad stejně jako česká legislativa využívá pojmu cizinec k označení osoby s cizím státním občanstvím, která pobývá na území Česka. Zdroj: Český statistický úřad

K 31. 12. 2018 mělo v Česku registrovaný pobyt 566 931 lidí s cizí státní příslušností (tedy 5,32 % celkového počtu obyvatel, ČSÚ 2020). Zde je nutné podotknout, že toto číslo nezahrnuje osoby s dvojitým státním občanstvím (českým a cizím) či osoby, které se neregistrovaly – ať už proto, že nemusí (někteří občané členských států EU), nebo pobývají v zemi nelegálně. Naopak může toto číslo zahrnovat osoby, které mají sice registrovaný pobyt na území Česka, reálně se ale zdržují jinde.

Dlouhodobě mají imigranti v Česku nejčastěji ukrajinské (131 tisíc v roce 2018) či slovenské (116 tisíc) občanství, dále pak občanství vietnamské (61 tisíc) a ruské (38 tisíc). Další země původu následují s větším odstupem (ČSÚ 2020).

Nejvíce imigrantů žije v Praze a ve Středočeském kraji, kde mají také největší podíl na celkovém počtu obyvatel, což je zobrazeno kartogramem v mapovém listu.

Závěr

Cílem mapového listu je zobrazit mezinárodní migraci, a to na třech úrovních: celého světa, Evropy a Česka. Pracuje také s absolutními i relativními čísly, které dohromady poskytují komplexní informaci o daném procesu – učí také žáky dívat se na problematiku z více úhlů, nikoliv jen z hlediska čistých počtů migrantů. Díky kombinaci úrovní a typu údaje podává mapový list informaci o základních trendech migrace, ale také o tom, že jde o velice komplexní fenomén, který je ovlivněn a zároveň ovlivňuje mnoho dalších oblastí života společnosti.

Seznam literatury

Abel, G., Sander, N. (2014): Quantifying Global International Migration Flows. *Science*, 343, 6178, 1520-1522 s.

Chudinovskikh, O. (2018): Statistics on International Migration in Russia: The Current Situation. United Nations Economic Commission for Europe, Geneva. Available at: https://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/ge.10/2018/mtg1/RUS_Chudinovskikh_ENG.pdf (15. 10. 2020).

IOM (2019): World Migration Report 2020. https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf (3. 4. 2020).

Krupička, M. (2014): Kolik je Čechů ve světě? In: Brouček, S., Grulich, T. (eds.). Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika (náhled na problematiku v kontextu vývoje světových migrací: vznik moderních diaspor a transnacionálních společností) (pp. 130-135). Etnologický ústav AV ČR ve spolupráci se Senátem PČR a Mezinárodní organizací pro migraci, Praha.

Zdroje dat

Český statistický úřad (2020): Cizinci: Počet cizinců. <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu> (15. 10. 2020).

Departament d'Estadística (2020): Total Population. <https://www.estadistica.ad/serveiestudis/web/index.asp?lang=4> (15. 10. 2020).

Eurostat (2020): Eurostat database. <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (15. 10. 2020)

Migration Data Portal (2020): Total Number of International Immigrants. https://migrationdataportal.org/data?i=stock_abs_&t=2019 (15. 10. 2020).

Monaco Statistics: <https://www.monacostatistics.mc/>

National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova (2020): Total Population. <https://statistica.gov.md/pageview.php?l=en&idc=534&id=5359> (15. 10. 2020).

United Nations Population Division (2020): Population Dynamics. <https://population.un.org/wpp/DataQuery/> (15. 10. 2020).

United Nations Population Division (2020): International Migration Stock 2019. <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp> (15. 10. 2020)

World Bank (2020): World Bank Open Data. <https://data.worldbank.org/> (15. 10. 2020).